

VERNÝ A PRAVDIVÝ OBRAZ A LEGISLATÍVNE POŽIADAVKY NA JEHO DOSIAHNUTIE VO SVETLE SÚČASNÝCH VÝVOJOVÝCH TENDENCIÍ FINANČNÉHO ÚČTOVNÍCTVA¹⁰

True and fair view and legislative requirements for its achievement in the light of current developmental tendencies of financial accounting

Martina Podmanická

Základnou zásadou podvojného účtovníctva, ktorou sa zabezpečuje cieľ účtovníctva v trhovej ekonomike – poskytnúť relevantné informácie prakticky všetkým jeho používateľom, je zásada verného a pravdivého obrazu o skutočnostiach, ktoré sú predmetom účtovníctva. Súčasná interpretácia verného a pravdivého obrazu ako kritéria finančného účtovníctva, teda účtovného subsystému, ktorý túto informačnú funkciu zabezpečuje pre tzv. externých používateľov, je výsledkom zložitého historického vývoja, ktorého sme neboli priamymi účastníkmi. To je tiež príčinou toho, prečo sa nám jeho podstata naďalej javí ako cudzia a prečo jeho vymedzenie pôsobí ako neurčité, všeobecné a abstraktné.

Cieľom príspevku je na základe vysvetlenia legislatívneho vymedzenia zásady verného a pravdivého obrazu ozrejmiť význam tejto zásady pre vypovedaciu schopnosť účtovnej závierky ako výstupného produktu z účtovného informačného systému účtovnej jednotky, objasniť podstatu legislatívnych požiadaviek na jeho dosiahnutie a pokúsiť sa naznačiť vzájomné prepojenie a súvislosti medzi uvedenými požiadavkami vo svetle súčasných vývojových tendencií finančného účtovníctva.

1 Legislatívne vymedzenie verného a pravdivého obrazu

Naša účtovná legislatíva nie je súborom náhodných ustanovení, ale vychádza z viacerých účtovných zásad (princípov, predpokladov), ktoré sa vo svete všeobecne akceptujú. Zásada verného a pravdivého obrazu je považovaná za najvyššiu zásadu a sú jej podriadené všetky ostatné účtovné zásady. Deklarovanie zásady verného a pravdivého obrazu v prvej časti zákona č. 431/2002 Z. z. o účtovníctve v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o

¹⁰ Tento príspevok bol spracovaný ako jeden z výstupov riešenia projektu Vedeckej grantovej agentúry MŠVVaŠ SR a SAV č. 1/0122/14 (2014 – 2016) *Kreovanie finančnej situácie účtovnej jednotky prostredníctvom nástrojov bilančnej politiky.*

účetnictve“) je výsledkom aproximácie právnych noriem Slovenskej republiky s právom Európskej únie.

Podľa zákona o účetnictve je účtovná jednotka povinná účtovať tak, aby účtovná závierka poskytovala verný a pravdivý obraz o skutočnostiach, ktoré sú predmetom účtovníctva, a o finančnej situácii účtovnej jednotky.

Priorita tejto zásady je legislatívne upravená v zákone o účetnictve, ktorý uvádza, že ak účtovná jednotka zistí, že účtovné zásady a účtovné metódy použité v účtovnom období sú nezlučiteľné s požiadavkou verného a pravdivého zobrazenia skutočností, je povinná zostaviť účtovnú závierku tak, aby poskytovala verný a pravdivý obraz skutočností. O tom je účtovná jednotka povinná informovať v účtovnej závierke v poznámkach.

Mohlo by sa zdať, že účtovná jednotka má právo nepoužiť účtovné zásady a účtovné metódy ustanovené zákonom, ak podľa jej vlastného uváženia nepovedú k vernému a pravdivému obrazu, a teda môže uplatniť odchýlny postup vždy, keď bude v zhode s realitou a bude zodpovedať skutočnému stavu a zároveň, keď vedenie účtovnej jednotky bude schopné tento odlišný postup obhájiť pred audítorom, kontrolným orgánom či používateľmi informácií z účtovníctva. Bohužiaľ, toto chápanie verného a pravdivého obrazu, blízke anglosaskému poňatiu, je v našom poňatí značne zúžené; zákon o účetnictve totiž vymedzenie toho, čo je verné a pravdivé, výrazne obmedzuje.

Podľa zákona o účetnictve je zobrazenie v účtovnej závierke verné, ak obsah položiek účtovnej závierky zodpovedá skutočnosti a je v súlade s ustanovenými účtovnými zásadami a účtovnými metódami. A zobrazenie v účtovnej závierke je pravdivé, ak sú pri ňom použité účtovné zásady a účtovné metódy, ktoré vedú k dosiahnutiu verného zobrazenia skutočností v účtovnej závierke. Z dikcie zákona je zrejmé, že nástrojom na aplikáciu tejto základnej všeobecne uznávanej účtovnej zásady sú práve v platnej právnej účtovnej legislatíve ustanovené účtovné zásady a účtovné metódy. Ak teda účtovná jednotka dodrží účtovné zásady a účtovné metódy, ktoré ustanovila právna úprava, obraz poskytnutý účtovníctvom je verný. Ak ich nedodrží, v zmysle zákona o účetnictve, hrozí účtovnej jednotke pokuta.

Zásada verného a pravdivého obrazu sa spravidla interpretuje tak, že účtovná závierka musí byť zostavená v súlade s platnými právnymi predpismi z oblasti účtovníctva. Takéto poňatie zásady verného a pravdivého obrazu je spojené s predstavou univerzálneho, jednotného a informačne neutrálneho obrazu o skutočnostiach, ktoré sú predmetom zobrazenia

v účetnictví, a které zároveň evokuje představu, že účetnictví musí o účetní jednotce poskytovat „iba jediný správny obraz“.

Táto predstava však, podľa môjho názoru, je nesprávna a zavádzajúca. Účetníctvo totiž zachytáva javy, ktoré sa uskutočňujú vo veľmi dynamicky sa rozvíjajúcom trhovom prostredí, a preto z hľadiska informačnej funkcie účetníctva je nutné pravdivé a verné zobrazenie skutočností posudzovať z hľadiska relevantnosti účtovných informácií k potrebám ich používateľov. Interpretácia mnohých javov je často nejednoznačná, pracuje sa s odhadovanými veličinami, všeobecne uznávané účtovné zásady pripúšťajú alternatívy vo viacerých oblastiach. Naša účtovná legislatíva ponúka množstvo prípustných riešení, čo si v snahe zostaviť účtovnú závierku, ktorá bude poskytovať verný obraz, vyžaduje značnú dávku zodpovednosti zo strany účtovníkov v oblasti ich profesionálneho úsudku. V dôsledku toho môže účtovná jednotka vyčíslit' a vykázat' svoj výsledok hospodárenia, ako i ďalšie informácie o účetní jednotke v rámci prípustných pravidiel v značne širokom intervale, o čom svedčia aj mnohé výskumné štúdie, pričom každá z vyčíslených hodnôt je správna, pokiaľ patrí do daného intervalu.

2 Legislatívne požiadavky na dosiahnutie verného a pravdivého obrazu

Zákon o účetnictví zásadu verného a pravdivého obrazu vzťahuje tak na účtovnú závierku, ako aj na účetníctvo. Je to logické, veď účtovná závierka nadväzuje na účetníctvo, je výsledným produktom informačného zobrazenia reálneho priebehu hospodárskej činnosti konkrétnej účetní jednotky za dané účtovné obdobie. Požiadavky na vedenie účetníctva sú formulované ako povinnosť viesť účetníctvo správne, úplne, preukázateľne, zrozumiteľne a spôsobom zaručujúcim trvalosť účtovných záznamov. Tieto požiadavky súvisia s takými metodickými prostriedkami účetníctva ako sú dokladovosť, účet, resp. systém účtov a účtovný zápis, inventarizácia, účtovná závierka a archivácia účtovnej dokumentácie. Je zrejmé, že historicky účetníctvo disponuje dostatočnými metodickými prostriedkami, ktorých dodržiavanie je predpokladom správnej aplikácie verného a pravdivého zobrazenia skutočností, ktoré sú predmetom účetníctva. Na dosiahnutie správneho aplikovania metodických prostriedkov je ich používanie rozpracované v právnej úprave účetníctva. Na druhej strane tieto požiadavky nijako nesúvisia s vecným obsahom účtovných informácií. Na konkrétnu, vecnú oblasť postupov účtovania a zostavovania účtovnej závierky sa zameriavajú všeobecne uznávané účtovné zásady. Tie určujú pravidlá pre identifikáciu, oceňovanie

a vykazovanie základných zložiek účtovnej závierky. Musíme zdôrazniť, že aplikovanie zásady verného a pravdivého obrazu je možné dosiahnuť len prostredníctvom uplatňovania všetkých účtovných zásad pri vedení účtovníctva a zostavovaní účtovnej závierky, ktoré sú deklarované v právnej úprave účtovníctva, s využitím tých účtovných metód, ktoré sú právnou úpravou povolené.

V tomto zmysle sú v zákone o účtovníctve stanovené zásady, ktoré je možné rozdeliť na zásady viažuce sa k vedeniu účtovníctva a na zásady, ktoré sú podstatné pre etapu zostavenia účtovnej závierky.

V štruktúre všeobecných (základných) požiadaviek, ktorými musia účtovné informácie disponovať, ak majú byť pre používateľov týchto informácií užitočné, z hľadiska uplatnenia verného a pravdivého obrazu popredné miesto patrí spoľahlivosti účtovných informácií. Používatelia si chcú byť istí, že účtovná závierka je spoľahlivá, neobsahuje falšované informácie, že verne zobrazuje finančnú situáciu, výkonnosť a tiež schopnosť účtovnej jednotky generovať peňažné prostriedky v budúcnosti. Zákon o účtovníctve spoľahlivosť vymedzuje práve prostredníctvom zásady verného a pravdivého obrazu, keď uvádza, že informácie v účtovnej závierke sú spoľahlivé, ak účtovná jednotka účtovala tak, že účtovná závierka poskytuje verný a pravdivý obraz o skutočnostiach, ktoré sú predmetom účtovníctva, a o finančnej situácii účtovnej jednotky a ak sú úplné a včasné.

Významným článkom v systéme zabezpečenia verného a pravdivého obrazu o finančnej situácii a výkonnosti účtovnej jednotky, ako aj sprostredkovania tohto obrazu používateľom je výročná správa. Výročná správa vytvára priestor pre poskytnutie dodatočných zverejňovaných informácií a v zmysle zákona o účtovníctve obsahuje napr. informácie o vývoji účtovnej jednotky, o stave, v ktorom sa nachádza, o významných rizikách a neistotách, ktorým účtovná jednotka čelí, a ktorých znalosť je – spolu so znalosťou o prístupe k riadeniu účtovnej jednotky – pre používateľa účtovných informácií podmienkou správneho úsudku o očakávanej finančnej situácii a výkonnosti účtovnej jednotky. Výročná správa ďalej obsahuje dôležité finančné a nefinančné ukazovatele nevyhnutné na pochopenie minulého a očakávaného vývoja účtovnej jednotky. Závažnosť tohto dokumentu je taxatívne zdôraznená i v zákone o účtovníctve, podľa ktorého sa zásada verného a pravdivého obrazu vzťahuje aj na výročnú správu. Súlad výročnej správy s účtovnou závierkou musí byť overený audítorom.

Zásada verného a pravdivého obrazu je prevzatá z odlišného kultúrneho prostredia a má silný etický podtext. Určenie toho, čo je „verné a pravdivé“ bude vždy závislé od úplného pochopenia celého komplexu skutočností v podnikaní. Ak si navyše uvedomíme, že používatelia informácií z účtovnej závierky požadujú, aby účtovné závierky poskytovali užitočné a verne prezentujúce informácie, je zrejmé, že je nevyhnutné stanoviť pre všetkých zamestnancov účtovnej jednotky oprávnených nariaďovať, schvaľovať a preskúmať hospodárske operácie vrátane najvyššieho vedenia a osôb zodpovedných za spracovanie účtovných informácií na všetkých jeho úrovniach určité opatrenia v oblasti etiky a bezúhonnosti, napr. v podobe najrôznejších kódexov, či organizovania školení na používanie týchto zásad v praxi. Len samotná, akokoľvek kvalitná, legislatíva stanovujúca požiadavky na dosiahnutie verného a pravdivého obrazu o skutočnostiach, ktoré sú predmetom účtovníctva, bez skúseností, odborných schopností, profesionálneho úsudku, nezávislosti, no najmä etického správania sa účtovných profesionálov a manažérov, verný a pravdivý obraz zabezpečiť nedokáže.

Abstrakt

Verný a pravdivý obraz je výsledkom správneho uplatňovania všeobecne uznávaných účtovných zásad a ustanovení platnej účtovnej legislatívy. Slovenská legislatíva ustanovuje požiadavky na dosiahnutie verného a pravdivého obrazu. Príspevok na základe vysvetlenia legislatívneho vymedzenia zásady verného a pravdivého obrazu ozrejmuje význam zásady verného a pravdivého obrazu pre vypovedaciu schopnosť účtovnej závierky, objasňuje legislatívne požiadavky na dosiahnutie verného a pravdivého obrazu a naznačuje vzájomné prepojenie a súvislosti medzi uvedenými požiadavkami.

Kľúčová slova: verný a pravdivý obraz, účtovné zásady

Summary

True and fair view is the result of the correct application of generally accepted accounting principles and the provisions of valid accounting legislation. Slovak legislation establishes requirements for true and fair view achievement. The paper explains the definition of true and fair view principle in the accounting legislation, highlights the importance of this principle for the explanatory power of the financial statements, clarifies legislative requirements for its achievement and implies relationships among these requirements.

Key words: true and fair view, accounting principles

JEL klasifikácia: M40, M41

Použitá literatúra

- [1] FARKAŠ, R. 2002. Nový zákon č. 431/2002 Z. z. o účtovníctve pod drobnohľadom. In Dane a účtovníctvo v praxi, ISSN 1335-7034, 2002, č. 10, s.19-54.
- [2] Zákon č. 431/2002 Z. z. o účtovníctve v znení neskorších predpisov.
- [3] <http://www.finance.gov.sk>

Kontakt

Martina Podmanická, Ing., PhD., Katedra účtovníctva a audítorstva, FHI EU v Bratislave, Dolnozemska cesta 1/b, 852 35 Bratislava, tel.: +421 2 67 295 762, martina.podmanicka@euba.sk